

19 גידוש הגר וישמעאל

פרשת וירא, פרק כא, פסוקים ט-כא

רקע עיוני

בחולדת יצחק, מלבד ממד השמחה הטבעית של עקרה שנפקדה היה ממד נוסף: ממד של תחושת אחריות להמשך דרך החיים ותפיסת העולם המהפכנית של אברהם – "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (פרק יח, פסוק יט). ליצחק היה תפקיד – להמשיך את דרכו של אברהם, שרה עמדה על המשמר שיצחק יהיה היורש היחיד של אברהם, "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" (כא, ז). על כן היא עשתה הכול כדי להסיר את המכשולים מדרכו של יצחק. היא גילתה רגישות להשפעות החינוכיות השליליות של ישמעאל ותבעה להרחיקו.

מחשבתה של שרה קיבלה את אישורו של ה'... "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, כי ביצחק יקרא לך זרע" (כא, יב). הגר קיבלה מאברהם מותם שכל עבד ושפחה כמהים לה – חירות. הוא שלח אותה לחופשי ונתן לה את בנה. הגר יכלה לחזור למצרים אך מולדתה כאדם חופשי. אך היא חסרה כנראה תכונות של בן חורין הנושא באחריות – היא לא ידעה לחשב את חשבון הצידה והמים שיסיפקו לה ולבנה בדרך, וכשנתקלה בבעיה – היא לא חיפשה פתרונות למצב שבו היא היתה נתונה, לא ראתה את באר המים שבקרבתה ופרצה בבכי חסר תשייה. היא גם לא נהגה כחס הרואה את בנה במצוקה ואולי אפילו בסכנת חיים: היא לא הרגיעה אותו ולא תמכה בו אלא השליכה אותו תחת אחד השיחים והתרחקה ממנו. ה' קיים את הבטחתו לאברהם, "וגם את בן האמה לגוי גדול אישימנו, כי זרעך הוא" (כא, יג), והציל את ישמעאל ואת הגר.

סיפור הצרות שהתגרשו על ישמעאל ועל הגר עלול לעורר בילדים עמדה שלילית כלפי שרה ואברהם, לכן חשוב להדגיש במהלך הסיפור את כוונותיה של שרה להרחיק את יצחק מהשפעות שליליות ולחנכו כך שיהיה ראוי להמשיך את השושלת ולקבל את ברכת ה'.

"אֵל רַע פִּעֲשֵׂהוּ עַל הַנֶּשֶׁךְ וְעַל אֲבֵרָתוֹ.
כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲבֵרָה יִשְׁמַע בְּקוֹלִי.
כִּי בִיִּתְחַקֵּן יִקְרָא לְךָ רַעִי" **פסוק יג**

רצוי לחזור שוב על דברי ה', "כל אשר תאמר אלקי שרה שפע בקולך כי ביצחק יקרא לך זרע", כדי שהפסוק יתא שגור כפי הילדים וכדי לחזק בהם את התחושה ששרה צדקה. מסיבה זו רצוי לשאול את הילדים שוב מה אמר ה' לאברהם.

ה' אמר לאברהם: "שרה צודקת עשה מה שהיא אומרת לך, כי יצחק הוא שייך את הארץ שהבטחת לך, לא ישמעאל. אל תדאג לישמעאל כי גם הוא יהיה לעם, אבל עם אחר."
אחרי שה' דיבר עם אברהם, אברהם הבין ששרה צודקת. למחרת, אברהם השכים בבוקר, הלך בעצמו צידה לדרך – הרבה לחם והמת מלא מים – קשר את הצידה על שִׁכְמָהּ של הגר ושלה אותה לחופשי...

עכשיו הגר יכולה לחזור עם בנה לארץ מצרים. היא יכלה להיות חופשית, לא עוד שפחה.
אבל היא לא התנהגה בחכמה. היא לא ידעה את הדרך למצרים ולא שאלה באיזו דרך ללכת, ואם לא שואלים – תועים בדרך. וכך הם תעו בדרך ונתקעו במדבר.

הגר גם לא תכננה איך לחלק את המים כדי שייסיפיקו להם עד שיגיעו למקום שבו יוכלו למלא שוב את החמת והמים שאברהם תכין להם. ושתו עד שגמרו את כל הלחם והמים שאברהם תכין להם.

מגמת קטע זה לדגיש את האחריות האישית של הגר למחלה. מסיבה זו רצוי לשאול את הילדים: מה צריכה הייתה הגר לעשות במדבר החם והיבש?

חשוב לפרט בסיפור את דאגתו של אברהם לישמעאל ולהגר בעידן אותם לקראת שילוחם.

את התנהגותה של הגר ואת האחריות האישית למחלה לאדם וכאם אפשר לנצל מבחינה חינוכית. ילדים קטנים נוטים לבכות כשהם נתקלים בבעיה במקום לחפש פתרון באמצעות הסיפור על הגר אפשר לפתח דיון בנושא פתרון בעיות. הבני במקרה זה אינו עוזר אלא רק מפרע למצוא פתרון. הבני הוא לניטימי אבל לא במקרה זה.

דרך לספר

יצחק הלך וגדל. שרה ראתה אותו משהק עם ישמעאל. היא ראתה שישמעאל לא התנהג יפה ודיבר כל מיני דברים לא יפים.
שרה חשבה שצריך להחזיק את ישמעאל כדי שלא ישחק עם בנה יצחק. היא לא רצתה שיצחק ילמד ממנו והיה פרא אדם כמותו.

שרה הלכה אל אברהם ואמרה לו:

"גֵרָשׁ הָאֵמָּה הִיא וְאֵת בְּנֵיהָ" **פסוק יד**

פסוק יד

שרה אמרה לאברהם: "גרש את ישמעאל ואת הגר מפה, אני לא רוצה שיצחק יתנהג כמותו.

יצחק צריך להיות ראוי לכרכת ה', כמוד".
אברהם שמע את דברי שרה והדבר לא מצא חן בעיניו.
קשה היה לו להחליט מה לעשות ואג... ה' אמר לאברהם:

הגה ראתה על ידה באר מים.
היא הלכה לבאר, מילאה את החמת מים, שתתה ממנו ותנה לישמעאל
לשתות.

הערה: תמונות בנושא והצעות לפעילות ראו בחלק יצירות אמנות.

"והאמר לאברהם: גֵּשׁ האמה הזאת נאת בנה". צילום הצויר: בוקי בעז

ישמעאל צמא ולא היו לו מים לשתות. החמת היה ריק לגמרי. והגה,
האמה שלו, במקום לחפש מים כדי להרוות את צמאונם, מה היא
עשתה? היא השליכה את ישמעאל תחת אחד השיחים, התרחקה לה,
ישבה ובכתה. היא לא הבינה שאם בִּמְקוֹם גדלים שיחים – בוודאי יש
מים בקרבת מקום, אולי מעיין, אולי באר. היא לא חשבה מה לעשות,
היא רק ישבה ובכתה.

אם בוכים אפשר למצוא מים? אפשר לפתור את הבעיה:

חשוב לתת לילדים להביע את דעתם ולדון בשאלה. תהא זו
נקודת מוצא לדיון בבעיה הינוכית, כיצד לנהוג בשעת
מצוקה: לחפש פתרון מעשי או לפרוץ בבכי ולחכות שאחרים
יפתרו את הבעיה בשבילנו?

זוכרים שה' אמר לאברהם "אל תדאג לישמעאל, גם הוא יהיה לעם,
אבל עם אחר".?

ה' עזר לישמעאל כמו שהבטיח לאברהם.
מלאך ה' קרא אל הגר מן השמים:

"מַה לָּךְ הַגֵּר, אֵל תֵּרְאִי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֵל קוֹל הַנַּעַר בְּאֶשֶׁר
הוּא שָׂם. קוֹמִי שָׂאִי אֶת הַנַּעַר וְהַחֲזִיקִי אֶת יָדָהּ בְּיָדִי"

מסוקים י-ח

"קומי הגר, קחי את ישמעאל, החזיקי את ידך בו.
ישמעאל לא ימות. הוא ימשך לחיות ויהיה לעם".

הכתוב מציג שה' שמע את קול הנער ולא את קול הגר
שבכתה.

ה' פקח את עיניה של הגר והנה... (שתיקה)
השתקה תאפשר לילדים להתערב ולהגיב. אפשר לשאול
את הילדים מה ראתה הגר או אם קודם לכן היו עיניה
עצומות. מדוע כתוב בתורה שה' פקח את עיניה?

ה' ותאמר אלך שרה
כדי שהפסוק יהא
אות הנהושה ששרה
זייס שוב מה אמר ה'
אוטורת לך, כי יצחק
אל תדאג לישמעאל

הנודקת.

ה לודך - הרבה לחם
של הגר ושלה אותה

ובלח לחיות חופשייה,

ות חודך למצרים ולא
זיס בודך, וכך הם תעו

ועיניו לחם עד שיגיעו
חם אכלו ושתו, אכלו

הוכן לחם.

נות האישית של הגר
ות חילזים: מה צריכה

ה'.